

Orussus abietinus

Röd parasitväxtstekel

Steklar, Växtsteklar

NE

NA

LC

DD

NT

VU

EN

CR

RE

Nära hotad (NT)
B2b(iii)c(iv)

Klass: Insecta (egentliga insekter), **Ordning:** Hymenoptera (steklar), **Familj:** Orussidae (parasitväxtsteklar), **Släkte:** *Orussus*, **Art:** *Orussus abietinus* - röd parasitväxtstekel (Scopoli, 1763) **Synonymer:** *Sphex abietina* Scopoli, 1763, *Oryssus coronatus* Fabricius, 1798

Kännetecken

Familjen parasitväxtsteklar (Orussidae) omfattar 85 kända arter spridda över hela världen. Vår svenska art är den enda europeiska arten av släktet. Förutom den bjärt röda bakkroppen är kroppsfärgen mörkbrun till svart med kontrasterande vita fläckar bland annat i ansiktet och på benen. Honan är 11–16 mm lång medan hanen är något mindre, 8–12 mm. Honans antenn har tio leder, varav den näst sista är starkt ansvalld och tvärt avskuren i spetsen, medan den sista är reducerad till en liten knopp. Honans framföt har endast tre segment, varav det första är påfallande långt och försett med ett sidställt utskott i spetsen. Framskenenbenet är starkt förtjockat och ungefär av lårets bredd. Hanen har normalt byggda antenner med elva segment, framben med smalt skenenben och fem segment på foten.

Utbredning och status

Fynd av parasitväxtstekeln i Norden är koncentrerade till södra Finland och ett band över mellersta Sverige. Arten förekommer uppenbarligen inte i Danmark eller Norge. Gamla fynd antyder att arten varit vitt utbredd även i norra Sverige. De flesta äldre fynden härstammar från Östergötland. Nästan alla uppgifter är från 1800-talet. Under senare år har en livskraftig population påträffats i östra Sörmland. Huvuddelen av fynden är gjorda i Vårdinge församling men under senare år har flera förekomster upptäckts med spridning i större delen av landskapet. En uppgift från Sollentuna 2009 visar att också norra delen av Stockholms län hyser arten. Ett fynd i Båtforsområdet i Uppland 2008 indikerar att det även i södra Dalälvsområdet finns en population. Parasitväxtstekeln är sannolikt i viss mån förbisedd, men den är troligen ändå mycket lokal eftersom skogsmiljöer som motsvarar artens krav är ovanliga idag. I Tyskland anses arten ha ökat under 1990-talets varma somrar, men den betraktas överallt som sällsynt och är rödlistad i flera europeiska länder.

Ekologi

Arten är ektoparasitoid på förstadier av vedlevande insekter, främst praktbaggar och långhorningar, men har även rapporterats i samband med vedsteklar av släktet *Xiphydria*. Praktbaggar och sannolikt även långhorningar angrips främst på puppstadiet. I svenska studier har larver påträffats i puppkammare av bronspraktbagge *Buprestis haemorrhoidalis*. Äggläggning och larvutveckling har främst observerats på gran och tall, men troligen kan även lövträd utnyttjas. Arten föredrar stående död ved i solexponerat läge, till exempel på brandfält, hyggen, hållmarker och stränder. Värddjuret lokaliserar sannolikt akustiskt med hjälp av honans modifierade antenner och framben. Den förstörade antennspetsen trummas mot underlaget och de vibrationer som alstras fångas upp av frambenen och registreras av ett särskilt välutvecklat sinnesorgan inuti skenenbenet. Det långa äggläggningsröret ligger dolt inuti bakkroppen. Vid äggläggningen borras det in genom veden och kan nå flera cm djupt. Arten kläcks tidigt och flyger från början av maj till slutet av juni.

Hot

Den tidigare minskande förekomsten av död ved har antagligen missgynnat arten, i synnerhet bristen på solexponerade döda träd på brandfält och i strandskogar.

Åtgärder

Skyddsåtgärder bör vidtas mot avverkning av brandskadade träd på naturliga brandfält. Naturvårdsbränning som skötselåtgärd bör öka i omfattning. Frikostigt bevarande och skapande av stående död ved i samband med slutavverkning bör stimuleras. Arten bör i första hand eftersökas i maj–juni på döda stående träd i solbelysta kanter av äldre (ca 10 år gamla) brandfält i områden med återkommande brandstörning.

Övrigt

Trots sitt parasitiska levnadssätt räknas arten till växtsteklarna (Symphyta). Parasitväxtsteklarna utgör de närmaste släktingarna till midjesteklarna (Apocrita).

Litteratur

Ahnlund, H. & Ronquist, F. 2001. Den röda parasitväxtstekeln (*Orussus abietinus*) biologi och förekomst i Norden. *Ent. Tidskr.* 122 (1-2): 1–11.

Ahnlund, H. 1996. Vedinsekter på en sörmländsk aspstubbe. *Ent. Tidskr.* 117: 137–144.

Burger, F. & Taeger, A. 1994. Aktuelle Nachweise von *Orussus abietinus* (Scopoli, 1763) (Hymenoptera, Orussidae). *Brandenburgische Ent. Nachr.* 2 (1): 61–62.

Hellrigl, K. 1984. *Orussus abietinus* (Hymenoptera, Orussoidea) as a parasite of *Semanotus undatus* larvae (Coleoptera, Cerambycidae). *Anz. Schädlingsk. Pflanzensch. Umweltsch.* 57: 97–98.

Författare

Hans Ahnlund 2001. Rev. Björn Cederberg 2010, Artur Larsson 2013.